

ГЕНЕЗА ІНСТИТУТУ ОКРЕМОЇ ДУМКИ В КОНСТИТУЦІЙНОМУ СУДІ ЛИТОВСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

КУП'ЯНСЬКА Ангеліна Миколаївна - аспірантка кафедри загально-правових дисциплін Інституту права Львівського державного університету внутрішніх справ

DOI 10.32782/EP.2022.2.3

У статті розкрито становлення інституту окремої думки судді Конституційного Суду Литовської республіки. Авторкою здійснено аналіз нормативних приписів, що містили положення про окрему думку. Виокремлено особливості формування інституту окремої думки у литовській конституційній практиці. Зазначено, що попри суттєві зміни у правове регулювання інституту окремої думки, внесені у 2013 році, все ж залишилася відкритою дискусія щодо опублікування окремої думки судді та судового рішення в одному документі.

Ключові слова: окрема думка, суддя, конституційна юстиція, Конституційний Суд, Литовська Республіка.

Постановка проблеми

Конституційний судовий контроль є основним інструментом забезпечення дієвості конституції. Особливо це стосується країн, де формується новий конституційний лад [1]. У науковій літературі конституційні суди постсоціалістичних країн Східної Європи прийнято вважати новим поколінням, оскільки створювалися в одному десятилітті та в тих самих історичних обставинах [2, с. 153]. Винятком є Конституційний Трибунал у Польщі та конституційні суди колишньої Югославії. Однак найголовніше те, що для них це був непростий період переходу від соціалістичного режиму до демократії та верховенства права. У цей період конституційні суди не лише мали здійснювати контроль за конституційністю правових актів, а й почали формувати нову, поки незвичну для цих країн, концеп-

цію правової системи та захисту прав людини на основі конституції. Незважаючи на спільні проблеми, вектор розвитку конституційних судів був різним у кожній державі Східної Європи.

Що ж до моделі згаданих конституційних судів, то більшість з них дотримувалася німецької моделі конституційного правосуддя, окрім Румунії, Естонії та Болгарії. Тим не менше, кожен суд використовував цю модель не в оригінальному вигляді, а вносив нові елементи та компетенції. Певних трансформацій зазнав також інститут окремої думки, який на сьогодні нормативно закріплений у всіх державах, що входили до складу Радянського Союзу. Кожна з цих країн характеризується особливим історичним досвідом застосування та правового регулювання цього інституту [3, с.131]. У цьому аспекті привертає увагу досвід формування інституту окремої думки судді Конституційного Суду Литовської Республіки (далі – КС ЛР).

Стан дослідження

Питання становлення та розвитку інституту окремої думки судді Конституційного Суду Литовської Республіки мало досліджене українськими науковцями. Попри цінність досвіду становлення зазначеного інституту в литовській конституційній юстиції на сьогодні в Україні відсутні фахові публікації із зазначеної проблематики, які спиралася б на автентичні джерела (окремі думки різних історичних періодів функціонування КС ЛР, праці литовських конституціона-

лістів та істориків). Інститут окремої думки судді КС ЛР.

Варто відзначити, що і в литовській науці проблема інституту окремої думки судді конституційної юстиції проаналізована не у повній мірі. Багато уваги інституту окремих думок судді Конституційного суду Литовської Республіки приділив у своїх працях Е. Куріс – литовський суддя, професор, кандидат юридичних наук, колишній президент Конституційного суду Литовської Республіки та чинний представник юстиції Литви в Європейському суді з прав людини. Аналіз окремих думок у вибраних аспектах здійснив литовський адвокат Т. Чохрін. Корисними також є дослідження литовського науковця кафедри публічного права юридичного факультету Вільнюського університету А. Валуті, а також докторська дисертація Д. Пурайте-Андрікене «Процес конституційного правосуддя в Литві: пошук оптимальної моделі».

Метою дослідження

Виокремлення особливостей становлення інституту окремої думки Конституційного Суду Литовської Республіки, що дозволить відшукати квінтесенцію ролі інституту окремої думки в розвитку конституційної юстиції Литви.

Виклад основних положень

Підґрунтя сучасної конституційної юстиції Литовської Республіки закладено в 1992 році. Неформальна робоча група Сейму підготувала Проект Закону «Про Конституційний Суд Литовської Республіки». Одним із джерел, на основі якого був розроблений цей законопроект, був Закон «Про Федеральний конституційний суд Німеччини» та деякі інші законодавчі акти, що регулюють правовий статус конституційних судів європейських країн. Важливо, що можливість встановлення інституту окремої думки обговорювалася під час розробки згаданого проекту. Зокрема, у ст. 54 Проекту Закону «Про Конституційний Суд Литовської Республіки» передбачалося, що суддя Конституційного Суду, який не погодився з рішенням суду, має право письмово висловити свою окрему думку. Окрема думка долучалася до справи, а суддя мав право оприлюднити повний текст або її короткий

виклад після опублікування рішення суду. Однак, в остаточному варіанті проекту від інституту окремої думки відмовилися. За словами литовського науковця А. Валуті було дві причини такої відмови. Перша причина висловлена керівником робочої групи з розробки Проекту Закону «Про Конституційний суд Литовської Республіки» К. Лапінскасом на першій сесії Сейму Литовської Республіки 1 лютого 1993 року. Застереження пов'язане із збереженням конституційного принципу таємниці нарадчої кімнати. Для суду це було важливіше, ніж виклад окремої думки судді. Друга причина базувалася на твердженні, що окрема думка, висловлена в Конституційному Суді, не тягне за собою правових наслідків, а тому не має правового значення [4, с. 136].

Коментуючи становлення інституту окремої думки в Конституційному Суді Литовської республіки, А. Валута зазначає, що створення литовської моделі конституційного судочинства без інституту окремої думки у 1993 році було обрано з тих же причин, що й створення Німецького Федерального Конституційного суду у 1951 році. Досвід тоталітарного режиму підірвав довіру суспільства до судів та їх незалежності [4, с. 137].

3 лютого 1993 року Литовський Сейм ухвалив Закон «Про Конституційний суд Литовської Республіки», тобто всього через три місяці після набрання чинності Конституцією Литви [1].

Поступово авторитет Конституційного Суду закріпився в структурі органів державної влади. Орган конституційної юстиції розглядав все більш важливі рішення для розвитку держави. Звідси розгорнулися подальші дискусії щодо запровадження інституту окремої думки, хоча побоювання щодо можливих наслідків її введення збереглися [5, с. 35; 6, с. 521].

На той час однією з основних засад діяльності Конституційного Суду Литви була колегіальність. Можливо, саме тому, на нашу думку, в первинній редакції згаданого закону не було передбачено інституту окремої думки.

13 березня 2007 року в Сеймі Литовської Республіки зареєстровано законопроект за ініціативою Конституційного Суду. Законопроект передбачав внесення змін до Закону «Про Конституційний Суд Литовської Республіки».

бліки», у тому числі імplementацію інституту окремої думки [7]. У пояснювальній записці до проєкту стверджувалося, що аналогічний інститут створений і відомий у судах загальної юрисдикції та в адміністративних судах. Також зазначалося, що рішення Конституційного Суду є важливим джерелом права, у якому буде відображено плюралістичне коло поглядів цінне як для розвитку правової системи, так і для історії конституційної юстиції Литви [8]. Однак ця поправка була відхилена [9].

Цікаво, що реєстрація зазначеного законопроєкту не спровокувала чисельних наукових публікацій, присвячених дискусії щодо запровадження інституту окремої думки судді Конституційного Суду в правову систему Литви. Чи не єдина наукова стаття з цього приводу була написана В. Стаугайтете. Науковиця розглянула аргументи «за» і «проти» інституту окремої думки. Противники інституту окремої думки стверджували, що останні підривають переконливість рішення та авторитет органу конституційної юстиції. На протипагу цим аргументам інші науковці зазначали, що суспільство і так розуміє, що всі рішення, прийняті у Конституційному Суді, не можуть бути одноставними. Навпаки, завдяки інституту окремої думки громадськість може переконатися, що ряд рішень дійсно прийнято одностайно. Як аргумент «за» також висловлювалась позиція, що окрема думка є вираженням гідності та незалежності, що зміцнює судову владу, оскільки створює колектив вільних суддів, які не бояться захищати свій незалежний підхід [10, с. 127]. Основне питання, яке в той час тривожило наукову спільноту та практиків, було: як впливає така норма на колегіальність суду та чи не ослабить право окремої думки рішень Конституційного Суду? [10, с. 126].

18 березня 2008 року під час ротації суддів і Голови Конституційного Суду подано ще один проєкт закону щодо внесення змін до Закону «Про Конституційний Суд Литовської Республіки», який знову включав запровадження інституту окремої думки [11]. Потреба в інституті окремої думки ґрунтувалась на досвіді більшості європейських конституційних судів, а також стверджувалося, що окрема думка допоможе розвивати конститу-

ційну доктрину та правову науку, тим самим покращувати роботу Конституційного Суду. Вважалося, що норма про окрему думку не порушуватиме таємницю голосування суддів, оскільки право висловити окрему думку не буде пов'язане з голосуванням судді щодо прийнятого рішення [12].

Нарешті, 11 листопада 2008 року, через півтора десятиліття після створення Конституційного суду, Сейм ухвалив зміни до Закону «Про Конституційний Суд Литовської Республіки» і запровадив інститут окремої думки судді Конституційного Суду. Статтю 55 Закону доповнено пунктом 5 такого змісту: «Суддя Конституційного Суду, який не погоджується з прийнятим Судом актом, має право не пізніше ніж протягом 3 робочих днів з дня опублікування відповідного акта у письмовій формі викласти в залі суду свою мотивовану окрему думку. Окрема думка судді додається до справи та повідомляється особам, які беруть участь у справі, та засобом масової інформації. Порядок ознайомлення з окремою думкою судді встановлюється постановою Конституційного Суду» [13].

Зміст правової норми, як і в німецькому законодавстві, теж характеризується поверхневістю. Визначення окремої думки відсутнє. З формальних вимог можна виокремити обов'язковість письмової форми. Також ця норма певним чином дисциплінує суддю, який планує висловити окрему думку. Остання повинна бути вмотивованою, тобто іншими словами суддя має обґрунтувати свою позицію щодо незгоди із рішенням суду.

Слід наголосити на досить стислому терміні висловлення окремої думки – лише 3 робочі дні з дня опублікування відповідного акта (у той час, коли в Німеччині передбачено 3 тижні). Також відсутній розподіл окремих думок на *dissenting opinion* та *concurring opinion*. У нормі не конкретизовано порядок опублікування окремої думки, однак зрозуміло, що вона публікується не одночасно з рішенням. Аналіз приписів Закону «Про Конституційний Суд Литовської Республіки» дає підстави стверджувати, що окрема думка не несе юридичних наслідків та не має прямого впливу на прийняте рішення.

Незважаючи на схвальну оцінку запровадження інституту окремої думки в конститу-

ційну юстицію Литви, самі окремі думки привертати увагу засобів масової інформації та громадськість лише тоді, коли були пов'язані із значним політичним резонансом [14]. Тут варто згадати окрему думку судді Егідіюса Шилейкіса щодо Закону «Про атомну електростанцію» від 2 березня 2009 року. Суддя навів одинадцять аспектів щодо яких у нього були зауваження і детально їх описав [15].

Важливе значення також має окрема думка судді Рамуте Рушкіте щодо Концепції державної сімейної політики від 28 вересня 2011 року [16]. Рішення суду, щодо якого складена окрема думка Р. Рушкіте, досі є предметом громадських обговорень щодо того, як відповідно до Конституції слід розуміти термін «сім'я».

Офіційне закріплення інституту окремої думки судді конституційної юстиції в Литві, а також висловлені перші окремі думки спричинили критику серед науковців та практиків. Зауваження стосувалися не так факту введення окремої думки, як змісту правової норми. Колишній президент Конституційного Суду Литовської Республіки висловився з цього приводу так: «Законодавча робота проведена, м'яко кажучи, погано» [17].

З моменту запровадження інституту окремої думки з'явилося декілька публікацій, але не в наукових періодичних джерелах. Литовський адвокат Т. Чохрін у 2011 році звернувся до Міністерства юстиції Литовської Республіки з проектом внесення змін до пункту 5 статті 55 Закону «Про Конституційний Суд Литовської Республіки» [18]. Автор змін зауважив, що правова норма щодо інституту окремої думки викликає сумніви у прозорості ухвалення окремої думки, а також неупередженості та незалежності суддів, які її висловлюють. Мова йшла про термін та спосіб опублікування окремої думки. На думку Т. Чохріна, законодавство, яке дозволяє оформляти окрему думку протягом трьох робочих днів з дня опублікування акта, прийнятого Конституційним Судом, має принципові недоліки. Зауваження було досить влучним, адже Конституційний Суд є інституцією, яка здійснює конституційне правосуддя, тобто вирішує найбільш чутливі проблеми публічного права, а тому порядок прийняття актів Конституційного Суду має бути максимально раці-

ональним. Як один із шляхів удосконалення правового регулювання інституту окремої думки, слушно запропоновано оприлюднення окремої думки разом з рішенням, прийнятим Конституційним Судом [19].

Позицію Т. Чохріна підтримав литовський професор, юрист-конституціоналіст Е. Куріс, який зазначив: «Чинна законодавча база компрометує принципово передовий інститут окремої думки та всю систему конституційного правосуддя» [17, с. 1050]. На думку Е. Куріса, три робочі дні, протягом яких може бути висловлена окрема думка, занадто мало, щоб якісно написати окрему думку (особливо в масштабній конституційній судовій справі). Більше того, ці три робочі дні — це не вихідні, суддя в цей час бере участь у розгляді інших справ.

Реакція Конституційного Суду на зміни, запропоновані Т. Чохріним, була категоричною: «Окрема думка не є джерелом обов'язкової юридичної сили і тому не може бути опублікована в остаточному акті. Публікація окремої думки одним текстом з судовим рішенням створила б передумови для сумніву в юридичній силі актів Конституційного Суду» [20]. Однак суд погодився з тим, що можна змінити положення в частині термінів оприлюднення окремої думки. Суд також зазначив, що в будь-якому випадку має бути встановлений чіткий і розумний термін для подання окремої думки.

Виправданій критиці Т. Чохріна зазнало також положення норми, яке закріплювало право висловити окрему думку лише у випадку незгоди суддею з рішенням суду, однак не передбачало можливості написати окрему думку, якщо суддя загалом погоджується з прийнятим рішенням, але має зауваження щодо аргументації. Мова йде про відсутність розподілу окремої думки на *dissenting opinion* та *concurring opinion*. Запропоновані Т. Чохріним зміни мали на меті дати можливість суддям висловлювати окрему думку не лише тоді, коли вони не згодні із заключним актом, а й коли згодні, але хочуть уточнити аргументацію, доповнити її власною думкою тощо [18].

У результаті концентрації уваги юристів на недосконалому законодавчому регулюванні інституту окремої думки у 2013 році вне-

сено зміни до п. 5 ст. 55 Закону «Про Конституційний Суд Литовської Республіки». Формулювання зазначеного пункту з того часу і до сьогодні залишається незмінним: «Суддя Конституційного Суду, який має іншу думку щодо акта, прийнятого Конституційним Судом, має право не пізніше як протягом 5 робочих днів з дня опублікування відповідного акта письмово викласти в залі судового засідання свою мотивовану окрему думку. Якщо такий висновок отримано не пізніше як до оприлюднення акта Конституційного Суду в залі судового засідання, голова на засіданні повідомляє про це після оприлюднення акта Конституційного Суду, прийнятого Конституційним Судом, у залі судового засідання. Окрема думка судді оприлюднюється на веб-сайті Конституційного Суду, додається до справи та повідомляється особам, які беруть участь у справі, та засобом масової інформації» [21].

Таким чином, законодавець збільшив термін для написання суддею окремої думки з трьох до п'яти днів. Також конкретно встановлено порядок ознайомлення з окремою думкою – оприлюднюється на веб-сайті Конституційного Суду.

Слід зазначити, що інститут окремої думки суттєво деталізовано та удосконалено Конституційним Судом Литовської Республіки 31 серпня 2015 році у Регламенті Конституційного Суду Литовської Республіки [22, с. 248] (далі Регламент КС ЛР). Так, пунктом 144 Регламенту КС ЛР передбачено, що окрему думку може висловити суддя Конституційного Суду лише в тому випадку, якщо він брав участь у справі конституційного правосуддя. Двоє або більше суддів Конституційного Суду можуть висловити спільну окрему думку. У пункті 145 Регламенту КС ЛР перелічено акти, щодо яких може бути висловлена окрема думка. Також встановлено, що в окремій думці необхідно викладати лише ті аргументи, які стосуються акта, прийнятого у цій справі, та надавати лише відомості, які безпосередньо стосуються прийнятого акта та справи, що розглядається. Відповідно до пункту 146 окрема думка судді оформлюється окремим документом. У ньому зазначаються ім'я та прізвище судді, дата і місце складення окремої думки, назва та дата прийняття

акта Конституційного Суду, щодо якого висловлена окрема думка, посада судді, який висловлює окрему думку, аргументи, що її обґрунтовують. Окрема думка підписується суддею, який її подав. Важливим є закріплення обов'язку судді чітко зазначити ті частини чи положення акта Конституційного Суду, щодо якого суддя не погоджується з позицією більшості суддів (п. 147). Визначальним є пункт 148, оскільки саме він передбачає можливий поділ окремої думки на *dissenting opinion* та *concurring opinion*: окрема думка може бути висловлена щодо мотивувальної та/або резолютивної частини акта Конституційного Суду. Суддя може висловлювати окрему думку як щодо всіх, так і окремих мотивів Конституційного Суду, а також щодо всього рішення (усі положення резолютивної частини) та його частини (окремих положень резолютивної частини) [23].

Критичні зауваження науковців та практиків щодо невідповідності деяких висловлених окремих думок мінімальним вимогам належного документа [20], вочевидь, спонукали внесення до Регламенту КС ЛР положення щодо формальних вимог: окрема думка складається згідно з нормами загальнолитовської мови, оформлення окремої думки має відповідати порядку оформлення рішень, висновків та ухвал Конституційного Суду Литовської Республіки, затвердженого розпорядженням Голови Конституційного Суду (п. 149) [23].

Досить детально в Регламенті КС ЛР задекларовано положення щодо захисту таємниці нарадчої кімнати. При написанні окремого висновку суддя не може порушувати вимоги щодо таємниці нарадчої кімнати Конституційного Суду, закріплені статтею 53 Закону «Про Конституційний Суд Литовської Республіки». Окрема думка не може розголошувати думки інших суддів, висловлені в нарадчій кімнаті Конституційного Суду; розкривати, як голосували інші судді; у якій частці голосів ухвалено акт Конституційного Суду, або іншим чином обговорювати хід ухвалення Конституційного Суду в нарадчій кімнаті. Суддя також не може розголошувати в окремій думці відомості, отримані під час підготовки та розгляду справи (п. 150) [23].

Попри внесенні зміни у 2013 році до Закону «Про Конституційний Суд Литовської

Республіки» та у 2015 році до Регламенту КС ЛР, інститут окремої думки досі обговорюється у литовських фахових колах. Залишається гострим дискусійним питанням необхідність оприлюднення окремої думки судді разом із судовим рішенням. Щодо внесення зазначених коректив у конституційне законодавство висловилася у докторській дисертації Д. Пурайте-Андрікіене [22, с. 426]. Такої ж позиції притримується А. Валута. На думку науковця, оприлюднення окремої думки разом із підсумковими актами суду, відповідало б статусу судді Конституційного Суду та надавало б належної поваги до його думки, хоча й без юридичної сили. Публікація окремої думки спільно з рішеннями суду заохочувало б ширшу дискусію серед громадськості та вчених-правників щодо проблемних правових питань [4, с. 141-142]. Пропозиції литовських юристів є слухними. Оприлюднення окремої думки разом із текстом судового рішення підвищить якість аргументації актів Конституційного Суду, забезпечить більшу прозорість та гласність судової влади, а також стимулюватиме ширші дискусії з проблемних питань судової практики.

Висновки

Аналіз історичного досвіду становлення та розвитку інституту окремої думки судді Конституційного Суду Литовської Республіки дозволяє виділити такі факти:

1. Період становлення інституту окремої думки мав відносно тривалий характер (з 1992 по 2008 роки).

2. Недосконалість правової норми, якою у 2008 році запроваджено інститут окремої думки, спровокувала критику науковців та практиків. Попри суттєві зміни, внесені у 2013 році, усе ж залишилася відкритою дискусія щодо опублікування окремої думки судді та судового рішення в одному документі.

3. Незважаючи на стислий зміст норми та відсутність визначення окремої думки судді, перевагою цього інституту в литовській конституційній юстиції є обов'язковість вмотивованості окремої думки.

4. Позитивним аспектом є деталізація та удосконалення інституту окремої думки у Регламенті Конституційного Суду Литовської Республіки у 2015 році.

Література

1. Konstitucinio Teismo istorija. URL: <https://www.lrkt.lt/lt>.

2. Kelemen K. Judicial Dissent in European Constitutional Courts: A Comparative and Legal Perspective. Routledge, 2018. 281p.

3. Лилак Д. Інститут окремої думки в конституційному судочинстві (порівняльний аналіз). *Вісн. Конституц. Суду України*. 2011. №4-5. С. 131-139.

4. Valuta A. Atskirosios nuomonės institutas Lietuvos konstitucinės justicijos procese: raida ir tobulinimo perspektyvos. *Teisė*. 2019. Vol. 110. Pp. 132-146. URL: <https://www.journals.vu.lt/teise/article/view/12523>.

5. Žilys J. Konstitucinis Teismas ir viešojo nuomonė. Teisminė valdžia ir visuomenė. Konferencija skirta Europos Tarybos 50-mečiui paminėti. Vilnius, 1999 m. gegužės 19 d. Vilnius: Lietuvos žmogaus teisių centras, 1999. P. 35.

6. Šileikis E. Alternatyvi konstitucinė teisė. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005.- P. 521.

7. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1, 6, 17, 19, 29, 55, 56 ir 57 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas (Nr. XP-2085). URL: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/TAIS.293278>.

8. Aiškinamasis raštas «Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1, 6, 17, 19, 29, 55, 56 ir 57 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto (XP-2085)». URL: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.293280>.

9. Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto 2007 m. birželio 27 d. išvada «Dėl preliminarus įvertinimo, ar Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1, 6, 17, 19, 29, 55, 56 ir 57 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas (XP-2085) neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai» URL: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.300917>.

10. Staugaitytė V. Atskiroji nuomonė konstitucinėje justicijoje: teismo kolegialumas vs. teisėjo vidinis nepriklausomumas. *Juriprudencija*. 2008. № 9 (Tomas 111). P. 125-131. URL: https://ojs-mruni-eu.translate.google.com/ojs/jurisprudence/article/view/1783/1664?x_tr_sl=lt&x_tr_tl=uk&x_tr_hl=ru&x_tr_pto=op,sc.

11. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 5, 10, 15, 16, 53 ir 55 straipsnių pakeitimo ir papildymo 16(1) straipsniu įstatymo projektas (Nr. XP-635(2)). URL: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/TAIS.316001>.

12. Lietuvos Respublikos Seimo devintoji sesija. 2008 m. spalio 6 d. posėdžių stenogramos, Nr. 249, p. 13.

13. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 5, 8, 10, 15, 16, 53, 55 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 16¹ straipsniu įstatymas. Valstybės žinios, nr. 134-5179. URL: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.331061>.

14. Girmius K. Istorinė diena Konstitucijos teismui. 2009-03-05. URL: <https://www.alfa.lt/straipsnis/10262424/istorine-diena-konstitucijos-teismui/>.

15. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo teisėjo Egidijaus Šileikio Atskiroji Nuomonė dėl Seimo ginčytų Atominės elektrinės įstatymo 10 str. ir 11 str. nuostatų (2008 m. vasario 1 d. redakcija) atitikties Konstitucijai Vilnius, 2009 m. kovo 3 d. URL : https://www.lrkt.lt/data/public/uploads/2015/02/2009-03-02_n_atask_nuomone.pdf.

16. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo teisėjos Ramutės Ruškytės 2011 m. spalio 3 d. atskiroji nuomonė «Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. rugsėjo 28 d. Nutarimo». URL : https://www.lrkt.lt/data/public/uploads/2015/02/2011-09-28_n_atask_nuomone.pdf.

17. Kūris E. Apie Konstitucinio Teismo teisėjų atskiras nuomones: keli biheivoristiniai aspektai. *Juriprudencija*. 2012. №3 (Tomas 19). P. 1031-1058. URL: <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/70>.

18. Chochrin T. Konstitucinio Teismo įstatymo 55 straipsnio 5 dalies pakeitimas. URL: <https://chochrin.com/2011/12/05/konstitucinio-teismo-istatymo-55-str-5-d-pakeitimo-projektas/>.

19. Chochrin T. Dėl atskirosios nuomonės pareiškimo termino. URL: <https://chochrin.com/2011/10/04/del-atskirosios-nuomones-pareiskimo-termino/>.

20. Chochrin T. Diskusija dėl atskirosios nuomonės instituto konstitucinės justicijos bylose. URL: <https://chochrin.com/2012/05/09/diskusija-del-atskirosios-nuomones-instituto-konstitucines-justicijos-bylose/>.

21. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 55 straipsnio pakeitimo įstatymas. Valstybės žinios, nr. 120- 6053.42.

SUMMARY

The article reveals the formation of the institute of separate opinion of a judge of the Constitutional Court of the Republic of Lithuania. The author analyzed the regulations that contained provisions on a separate opinion. The peculiarities of the formation of the institute of dissent in Lithuanian constitutional practice are highlighted.

The period of formation of the institute of dissent was relatively long (from 1992 to 2008). The need for the institution of dissent was based on the experience of most European constitutional courts. The official consolidation of the institution of dissenting opinions of judges of constitutional justice in Lithuania, as well as the first dissenting opinions expressed, have provoked criticism among scholars and practitioners. The remarks concerned not so much the fact of the introduction of a dissenting opinion as the content of a legal norm.

Despite the concise content of the norm and the lack of definition of a dissenting opinion of a judge, the advantage of this institution in the Lithuanian constitutional justice is the obligation to motivate a dissenting opinion. It is noted that despite significant changes in the legal regulation of the institution of dissent, made in 2013, still remained open discussion on the publication of a dissenting opinion of the judge and the court decision in one document.

A positive aspect is the detailing and improvement of the institution of dissenting opinion in the Rules of Procedure of the Constitutional Court of the Republic of Lithuania in 2015.

Key words: separate opinion, judge, constitutional justice, Constitutional Court, Republic of Lithuania.

22. Pūraitė-Andrikienė D. Konstitucinės justicijos procesas Lietuvoje: optimalaus modelio paieška: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2017. 536 p. URL: https://www.tf.vu.lt/wp-content/uploads/2017/08/2017-08-17_DS_disertacija_Puraite.pdf.

23. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo reglamentas. Žin., 2004, Nr. 38-1237; 2007, Nr. 100-4082; 2008, Nr. 139-5513; 2009, Nr. 34-1303; TAR, 2015, Nr. 13255. URL: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/97091790501c11e5a4ad9dd3e7d17706>.